

V á l a s z t á s o k

Gabriel Andreescu

A helyhatósági választások és egy másféle politikai játék meghatározása

dolgot. 1998 nyaratól a lakosság arra a két kérdésre, hogy: „Melyik elnökjelöltre szavazna, ha jövő vasárnap lennének a választások?” illetve: „Melyik párt-ra vagy politikai szövetségre szavazna, ha jövő vasárnap lennének választások?”, így válaszolt:

Jelölt	1998. jún.	1999. máj.	1999. okt.	2000. máj.
Ion Iliescu	23%	35%	44%	51%
E. Constantinescu	40%	26%	17%	19%
T. Meleşcanu	9%	16%	18%	14%
Petre Roman	9%	5%	5%	3%
C.V. Tudor	14%	8%	9%	9%

PÁRTOK	1998. jún.	1999. máj.	1999. okt.	2000. máj.
PDSR	22%	39%	46%	47%
CDR	34%	22%	17%	15%*
ApR	6%	11%	13%	10%
PD	14%	7%	6%	5%
PRM	13%	10%	8%	11%
RMDSZ	6%	6%	5%	6%

1. Az adatok
 Hogy mit árulnak el a helyhatósági választások adatai (elsősorban a mostanra rendelkezésünkre álló megyei tanácsokról) jobban átlátható, ha összehasonlítjuk az 1996-os adatokkal:

PÁRTOK	1996	2000
PDSR	16.28%	27.44%
USD (PD/PSDR) /PD	11.21%	9.91%
PSDR	2.27%	2.27%
ApR	7.38%	7.38%
PNL	6.96%	6.96%
CDR	19.58%	7.50%
PRM	4.04%	6.62%
RMDSZ	7.24%	6.27%
PUNR	5.47%	2.35%
PNR, Măgureanu	1.91%	1.91%
PSM, Verdeţ	5.03%	1.79%
PUR, Voiculescu	1.55%	1.55%
UFD, Vosganiian	2.20%	2.20%
FER	1.31%	1.31%
PS, Mohora	2.15%	1.12%
Moldvaiak Pártja, Simirad	0.71%	0.71%
ANCD, Ciorbea	1.32%	1.32%
Nugdijasok Pártja	1.14%	1.17%
Autóvezetők Pártja	1.22%	1.17%
PPDR, Vasile	0.72%	0.72%

Néhány szóban a következtetésekről: a PDSR uralja a helyi adminisztrációkat, a PD a maga második helyezésével – helyi szinten – visszatér a fontos politikai szereplők közé, a Szövetség Romániáért Párt koalícióban érdekelt pártok között helyezkedik el, a PNL emancipálódik a Demokrata Konvencióhoz képest, esetlegesen önálló politikai alakulatként indulva, a CDR összeomlása nyilvánvaló, az RMDSZ folytonosságot és erőt mutat, a PRM továbbra is versenyben marad. Ehhez még hozzá kell tennünk, hogy a politika térképén megjelent a jásvásári polgármester, Simirad által vezetett Moldvaiak Pártja. Az első erdélyi város tanácsában a legtöbb tanácsos PRM-es.

A fentiek csak a félgazságot tükrözik. A helyhatósági választások, bár elmondanak valamit az általános választásokról, nem mondanak eleget. Az őszi megmérettetésről a Nyílt Társadalomért Alapítvány *Barométer* felmérései árulnak el néhány

1998-tól Iliescu támogatottsága folyamatosan nő, 2000. májusára eléri az 51%-ot – a politikai lehetséges nyertese az elnökválasztások első fordulójának. Az E. Constantinescut támogatók struktúrájában is lényeges különbségek következtek be: ez az első alkalom, amikor Iliescu Constantinescu felségterületén, Erdélyben győzedelmeskedik: 17% illetve 44%. És ehhez még hozzáadódik a fiatal korosztály támogatottságának drasztikus csökkenése, hiszen az 1992-es és az 1996-os választásokon ennek a csoportnak döntő többsége Constantinescu szavazott. Ma Constantinescu hagyományos támogató csoportjától – a 18-34 évesektől – 18%-os támogatottságra számíthat, szemben Iliescu 46%-al.

A közvélemény kutatások és a helyhatósági választások eredményei a PDSR és Ion Iliescu térnyerését jósólag 2000 és 2004 között. Nem valószínű, hogy a választásokig hátralevő 5 hónap lényegesen megváltoztassa az adatokat. Románia 2000 és 2004 közötti helyzete sokkal inkább a választásokat követő koalíciós játékoktól függ, mint az azt megelőző választási kampánytól. Ilyen körülmények közt a politikai két egy kedvező politikai légkör megteremtése lenne, s nem a vesztes pártok azon igyekezete, hogy a hátralevő időt plusz 1-2%-os támogatottság megnyerésére fordítsák.

2. Egy politikai korszak vége

A fenti adatok egy politikai korszak végét jelölik. Olyan tömeges döntés előtt állunk, amelyet a reformáló eliteknek az eddigtilt eltérő módon kell értelmezniük.

a) Az opciók felelőssége
 Minden ok megvolt arra, hogy 1996-ig a nyilvános diskurzusokban felróják az Iliescu-rezsimnek a választók manipulálását és a befolyásoló eszközöknek való kiszolgáltatását. De számos ismeretlen, illetve alig ismert személy erőfeszítésének eredményeképpen sikerült megszüntetni azokat a praktikákat, akik a demokratikus folyamatokat olyan politikai szereplők legitimizálására használták, akik egyúttal döntőbírói szerepben is voltak. Ez az időszak már a múlté. Mára már mindenki számára hozzáférhető a politikai szereplők korrupciós ügyeiről, a jelöltek múltjáról, az őket érintő bírósági eljárásokról szóló információk, átlátható az okok és következmények, a jelöltek hozzáértése. A „televízió kerestül hazudatok a népnek”-korszak már történelem. Mára a választások normális körülmények közt zajlanak, a fellépő anomáliák semmisségeknek tekinthetők az 1990-es és 1992-es kampányok méltánytalanságaival, rendszeres csalásaival szemben.

Ezek miatt az okok miatt ma az elitek felelőssége a társadalom előtt kisebb, mint korábban. Szavazáskor az embereknek már minden adat rendelkezésükre áll. Ha rosszul választanak, viselni fogják a következményeket. Az együttérzés helyénvaló, de nem értem, miért kellene elkerülni az emberek felelősségét választásaikkal szemben. (Annál kevésbé, mivel rossz választásokat azok is megszenvedik, akik képesek voltak valamivel jobban választani). Ha mostanáig a diskurzusok a választók jogairól szöveget, azt hiszem elérkezett az idő egy olyan diskurzusra, amely a szavazók felelősségéről szól.

b) A Konvenció törése és a PNL emancipálódása
 A Demokrata Konvenció létrehozása szinte elengedhetetlen lépése volt az 1996-os demokratikus változásoknak. Egy hosszú, az 1990. május 20-i választások előtt megindult folyamat eredménye, amely folyamat állandó nehézségek és szabotáz mellett folytatódott, míg nem – főként a Polgári Szövetségnek és Corneliu Poposunak köszönhetően – sikeressé vált. A szlovákiai helyzet alakulása, illetve annak nem-alakulása (visszafelbontás) Jugoszláviában, nyilvánvalóvá tette, hogy csak egy globalizáló erejű szövetség tud ellenállni a gazdaságot és a médiát romboló, a szimbólumokat és erőforrásokat uraló oligarchikus erőnek. Ilyen feltételek között csakis a demokraták közti szolidaritás jelenthet hatalmi alternatívát, ami elengedhetetlen mechanizmusa a demokráciának.

Véleményem szerint, a Demokrata Konvenció

reformáló és demokratizáló képessége megszűnt. A demokrácia nagy elveinek megmentéséről egy kompetens nyilvános politika meghatározására való átmenetet a CDR szimbólumrendszere és gyakorlata nem tudja biztosítani. Szerepe ma már inkább a választási menedékben merül ki. A helyhatósági választások biztosították a PNL „menekülését” a CDR emyője alól. Az eredmények biztatóak. A Konvencióal több szavazatot szerevezve – ha a helyi tanácsosi és polgármesteri választások eredményeit is figyelembe vesszük –, a PNL meg tudja határozni a maga liberális sorsát. Végsősoron, ahogy szavazóinak száma a PNTCD-re szavazók számára csökken, a Konvenció ez utóbbira redukálódik. A CDR tagjainak „átszínözése” új politikai kezdeményezések esélyét is növelheti.

c) Az RMDSZ egy új doktrína előtt

A helyhatósági választások olyan erőteljes RMDSZ-t mutatnak, amely megalakulása után tíz évvel is a magyar kisebbség reprezentatív képviselője. Ezt erősítik meg a kolozsvári Etnikumközi Vizonyok Kutatóközpontja által végzett közvélemény-kutatás eredményei is, amelyekből kiderül, hogy a magyarok 85.1%-a értékelte az RMDSZ kormány-tevékenységet, és közülük 80.6% ennek konkrét megvalósításait is elismerte. De számomra racionálisnak tűnik, hogy amennyiben tíz éven keresztül – változó körülmények között – egy szövetség sikeresen képviselte közönségét, akkor új kontextus kihívásainak hatására újragondolja statutumát. Pontatlanság lenne ebben a statutumában csupán az 1990. december 25-i *Bukaresti Nyilatkozat* elvét követni, amely az RMDSZ-t „a magyar kisebbség képviselőjeként és a közös érdekek védelmezőjeként” határozza meg. A *Temesvári Kiáltvány* aláírásával az RMDSZ már 1990-ben csatlakozott a demokratikus alakulatokhoz. A Demokrata Konvencióban való részvétele is politikailag – és nem nemzetileg – meghatározott identitást „bizonyít”. 1996-os kormányba lépése is a közös platformhoz való tartozás kifejeződése. Egy stabil demokrácia feltételeit „teljesítő” román társadalomban az RMDSZ nem csak egy bizonyos politikai (reformáló) szegmens, hanem az összes román formáció partnereként definiálhatná magát. Az RMDSZ most először van abban a helyzetben, hogy választhassa az állandó kormányzati partner szerepét, ami képviselői értecségét, de a multikulturális román társadalom bizonyos fokú értecségét is jelezni. Természetesen, az RMDSZ jelenlegi vezetőségének bátorságától és

szemléletétől függ, hogy felvállalja-e ennek az új attitűdnek a szerepét. Ha ezt megteszi, és ha sikerül meggyőznie az elkövetkezendő többségi koalíciót is arról, hogy ez az ő szerepe, akkor sikerült meghatározni a magyar közösség és a román társadalom számára egy más történelmi korszak projektjét. Amit itt felvázoltam nem más, mint a finnországi svéd modellje. Van a magyaroknak és Romániának bármilyen oka arra, hogy kényelmetlen legyen számára egy ilyen hasonlat?

d) Az őszi politikai kompromisszum

A 2000 őszen kötendő politikai kompromisszum elengedhetetlen feltétele a PNL és az RMDSZ emancipációja. Romániában ma belső stabilizációs folyamat és ugyanakkor páneurópai integráció is zajlik. Nemzeti érdek egy olyan politikai keret megteremtése, amely összegeztethető mindkét típusú folyamat továbbélésével. Az előjövő koalíciós többség vezetője nagy valószínűség szerint PSDR-es lesz, mert ennek az alakulatnak a két Házban elegendő szavazata lesz arra, hogy azt válassza meg, akit ő akar, és nem akit mások előírnak számára. Egy ilyen típusú stratégia első lépése a PRM törése lenne a partnerek listájáról. Ezt a modellt már Kolozsváron begyakorolták, s ez a helyhatósági választások másik tanulsága. Kolozsváron Funar egy RMDSZ-t, CDR-t, PSDR-t stb. felvonulató koalícióval találta szembe magát.

A következő lépés egy olyan kormánykoalíció létrehozása lenne, amely elég színes hogy erőforrásokat mozgósítson, párbeszédet biztosítson, kölcsönös ellenőrzést gyakoroljon, image-tökére tegyen szert, és hogy a felelősséget felvállalja. Fontos lenne, hogy a lehetséges partnerek listáján, a PD és a Szövetség Romániáért Párt mellett, szerepeljen az RMDSZ és a PNL is. Ez néhány – a két politikai identitás számára elengedhetetlen feltétel – teljesítésétől függ: például a nemzeti kisebbségvédelmi rendszer stabilitásának biztosításától és az igazságügyi reformtól – hogy csak a legfontosabbakat említjük. De a második feltétele ennek az, hogy a gondolatot a PNL, az RMDSZ és a PSDR is magáévá tege. Egy ilyen választás határozottságáért és hiteltteremtő megvitatásáért ma a pártvezetők felelősek. De mi másért is kellene felelniük a politikai vezetőknek, mint az opciókért és ezek érveivel való alátámasztásáért?

Fordította: ZSIGMOND CSILLA DALMA

* Amelyek közül a PNL-re 3,6%, a PNTCD-re 3,5%, a CDR-re (egységesen) 7,3% szavazott

Sabina Fatî

A kártya még a hatalom kezében van

vevük, hogy a CDR a PNL-vel együtt összesen 316 mandátumot szedett össze, s ha ehhez hozzáadjuk az RMDSZ mandátumainak számát, kiderül, hogy a kormányonálló hû pártok megyei tanácsosi mandátumainak száma – 451 – megközelíti a PDSR-jét. Ennél a számtani műveletnél nem vettem figyelembe a Demokrata Pártot, mert bár kormányon volt, következetesen és tervszerűen szembefordult a koalíció által összeállított fontosabb törvényszövegekkel, gyakran a PDSR mellett foglalva helyet a parlament padsoraiban. Petre Roman demokratiá mindig ellenzékben voltak a kormányonallal szemben, megpróbálva homályos csoportérdekeket képviselni az általános érdekek kárára.

Ha a megyei tanácsokban elért eredményeket kivétjük a történelmi tartományokra észrevehetjük, hogy a CDR és a PNL eltűnt a térképről Moldvában, Olténiában, Dobruzdában és Munténiában. Itt a CDR és a PNL csupán két megyében van jelen elsõprõ többséggel, Constanca és Ilfov megyében. A többiben a PDSR uralodik, amely visszahódította 1990-es és 1992-es birtokait. A helyzet, 1996-tal ellentétben, egyértelmûen a Demokrata Konvenció hátrányára alakult, holott neki akkor sikerült megszereznie a régi regát megyeközpontjaiban a megyei tanácsok és a polgármesteri hivatalok tisztáseinek nagy részét.

A helyzet azonban radikálisan különbözik Erdélyben és a Bánságban. Erdélyben Kovászna, Harghita, Maros, Szatmár, Szilágy és Bihar megyében a megyei tanácsokban a legtöbb helyet az RMDSZ szerezte meg, s ha ezekhez hozzávesszük a CDR és a PNL mandátumait, elmondhatjuk, hogy ezekben a megyékben a PDSR éppûgy vesztett, mint 1996-ban. Van mégis néhány különbség: Kovásznában például a Konvenció és a liberálisok nem szereztek egy helyet sem, Harghitában se a CDR-nek, se a PNL-nek, de a PDSR-nek, a PD-nek és a PRM-nek sincs egyetlen megyei tanácsosa se. Csak az RMDSZ-nek és az ApR-nek. Maros, Szatmár, Bihar és Szilágy megyében a PNL és a CDR több helyet szerzett, mint a PDSR, és az RMDSZ-szel közösen a megyei tanácsok biztos többségét képezi.

Fehér, Arad, Beszterce-Naszód, Brassó és Maros megyében a Konvenciónak, a liberálisoknak és az RMDSZ-nek sikerül együttesen többséget létrehozni a PDSR-vel szemben, meghatározóak azonban a magyarok szavazatai, mert nélkülük a CDR és a PNL csak egy-két mandátummal múlná felül a PDSR-t. Ezekben a megyékben a mérleg mutatóját Petre Roman és Teodor Meleşcanu pártja lendíti majd ki egyik vagy másik irányba.

Kolozsváron a helyzet több szempontból is atipikus Erdélyhez képest. Elõször is, mert a polgármesteri tisztáset, sovinszta-nacionalista kirohanásainak eredményeképpen, harmadszor is

Gheorghe Funar nyerte el, másodsor, mert a CDR-nek, az RMDSZ-nek és a PNL-nek együttesen 17 megyei tanácsosi mandátuma van, míg a PDSR-nek és a PRM-nek 15. Végsősoron tehát a PD és az ApR képviselői döntenek majd el, melyik oldalon alakul ki a többség. A másik két renitens megyét, Hunyadot és Krassó-Szörénynt a PDSR hódította meg.

A nyugati tartományban tehát más színe van az ország térképén, mint a többi tartományban, de ez a különbség jórészt az RMDSZ-szavazatok eredménye. Az általános választások barométerének számító megyei tanácsosi választások azt mutatják, hogy Erdélyben a CDR, a PNL és az RMDSZ jeleníti a többséget. Különbben a koalíciónak még van ideje, hogy talpraálljon az egész országban, annál inkább, mert a PDSR nehezen megmagyarázható ügyletekbe keveredett, a nyugati hatóságok pedig habozás nélkül kijelentették, hogy ha Romániában hatalomra jut a legfőbb ellenzéki párt, az veszélyeztetni, megnehezíteni, késleltetni majd az ország felépítését az euro-atlanti intézményekbe. A német és a kormánypártok iránti szimpátia a választók szemében, ha õsz elejég Isărescu programjának már lesznek eredményei, ha a PNTCD-nek sikerül nagyobb viharok kavarása nélkül újjászerveznie õnmagát, ha a PNL visszatér egy elfogadható szövetségi politikához, és föleg, ha a két pártnak sikerül új, közös formulát találni az elnökjelölésre.

A kártya még mindig a hatalom kezében van. A bizonytalan és problematikus PD és ApR, amely talán végsősoron eldönti majd a következő kormányzat milyenségét, úgy tűnik, inkább a történelmi pártokkal, mint a PDSR-vel való szövetség felé vonzódik, hiszen ez utóbbival kapcsolatban a nyugati hatalmakkal éppûgy, mint a nagy befektetőknek fenntartásaik vannak. A PDSR, akárcsak 1996-ban, megnyerheti az általános választásokat de megtörténhet, hogy akárcsak akkor, éppen a róla külföldön kialakult kép miatt, most sem lesznek partnerei a többség kialakításához. Ráadásul létezik nehezen elismítható különbségek az egykori FSN ernyője alól kiszabadult PSDR, PD és ApR vezetői között.

Ilyen körülmények között nehezen képzelhető el egy PSDR-PD-ApR-koalíció működése. Voltaképpen még nehezebben, mint egy lehetséges CDR-PD-ApR-RMDSZ-koalíció. Ennek ugyanis több reménye volna arra, hogy legalább külföldön elismertesse magát, mert teljesíteni tudná azokat a feltételeket, amelyeket az Európai Unió, a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap a kölcsönök nyújtásáért megszab. Külföldi pénzügyi támogatás és komoly befektetések nélkül Romániának nincs reménye arra, hogy kilábaljon a gazdasági csõdből. A PD és az ApR vezetői tudják, hogy csak a demokratikus erõkkel való szövetség garantálhatja egy életképes kormányzatot.

Fordította: HADHÁZY ZSUZSA